

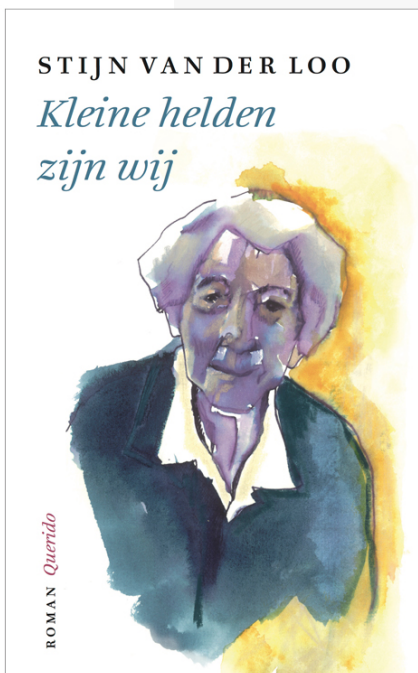
Van der Loo geeft de schrijnende neergang van de mens een positieve nasmaak

CULTUUR

Rob Schouten – 10:21, 22 april 2018

Tragiekomisch schrijft Van der Loo over dementie; hij overdrijft noch onderschat

De eerste die in Nederland de demente mens op het literaire menu nam was Bernlef met 'Hersenschimmen', het zou zijn bekendste boek worden. Daarna volgden bijvoorbeeld 'Ik heb Alzheimer' van Stella Braam over haar vader, en 'Waarom ik moet liegen tegen mijn demente moeder' van Cyrille Offermans; Kees van Kooten beschreef in 'Annie' de dementie van zijn moeder, J.J. Voskuil boog zich in 'De moeder van Nicolien' over de alzheimer van Maarten Konings schoonmoeder en Edwin Mortier kwam dan weer met 'Gestameld liedboek', over zijn zwaar dementerende moeder - ik vergeet er vast nog een paar. Kennelijk stemt het onderwerp tot verbazing, wanhoop, zorg maar vooral ook tot letterkundige inspiratie.

Stijn van der Loo, specialist in menselijke en midlife-crises schreef er onlangs de zoveelste roman over, 'Kleine helden zijn wij', gebaseerd op, zoals hij in zijn nawoord schrijft, de dementie van zijn eigen moeder. Fictie want hij heeft het verhaal verduidelijkt en gecomprimeerd maar toch ook: "Ik ben begonnen haar woorden op te schrijven om ze zo letterlijk mogelijk te kunnen weergeven, omdat die zo zuiver en tegelijk schrijnend, ontroerend en grappig waren."

Wat aan al die dementie/alzheimer boeken opvalt is dat de hoofdpersonen, de dementerende oudere, toch steeds weer een heel ander personage is; bij Bernlef een man die halfbewust in een claustrofobisch schimmenrijk verdwijnt, bij Van Kooten een moeder die ook hilarisch kan zijn, bij Mortier een wegdeemsterende vrouw die haar kinderen sprakeloos achterlaat.

De moeder in Van der Loo's roman stemt vrolijker, althans in het begin. Je hebt haar toestand aanvankelijk niet eens in de gaten, al merk je wel dat ze zichzelf vaak herhaalt en soms niet op de goede woorden kan komen. Ze zegt tegen haar zoon: "Maar het staat je wel hoor, zo'n baardje. Je lijkt wel een profijt." Van der Loo is, zoals het hoort, van de show, don't tell school. Als lezer word je ongemerkt de wereld ingetrokken van de montere, maar allengs aftakelende vrouw met haar hondje en haar eeuwige koffiezetapparaat. Het bijzondere is dat Smolder, de zoon en verslaggever van het aftakelingsproces, zich zelf ook in een soort aftakelingsproces bevindt: zijn huwelijk is op de klippen gelopen, zijn vrouw hokt een kamer verderop met haar nieuwe minnaar. Zo voel je dat het leven met een alzheimerpatiënt nooit alleen maar dát is, maar dat het zich altijd voltrekt in de context van andere levens, en dat iedereen er weer anders op reageert. Zoonlief probeert zijn moeder zolang mogelijk te vrijwaren van het verzorgingstehuis en gaat zelfs bij haar inwonen, terwijl zijn zus erop uit is om haar in een zorginstelling te krijgen. Ten slotte halen beiden hun moeder onder valse voorwendselen uit huis en brengen haar naar een tehuis, iets wat voor Smolder als hoogverraad voelt.

Positieve nasmaak

De opgewekte kant van moeders dementie krijgt het volle pond, maar onderhuids voel je toch ook de narigheid, ze loopt weg, ze voelt zich steeds slechter, het gaat niet langer. Romans over dementerende ouders brengen ook altijd de verzorgers vol in beeld, je kunt je zelfs afvragen of dat niet het hoofdonderwerp is: de tot zorg gedwongen mens: "Oog in oog met een zo kwetsbaar en onmachtig mensje dat zich al belabberd en misselijk voelt en nu met al die poep geen kant op kan, krijg ik geen kans om iets te ontwijken of te ontzenuwen met een grap of met een viesneus afzijdig te beschouwen. Ik moet er vol in. Aanpakken maar." De professionele zorgondernemers daarentegen krijgen er flink van langs, met hun in vriendelijke feelgood-praat verpakte verdienenmodellen.

Van der Loo is een schrijver die schrijnende omstandigheden, de neergang van de mens, de halfslachtigheid van alles, heel empathisch in beeld weet te brengen. Hij overdrijft niet, maakt er geen mythisch verhaal van, maar hij onderschat het ook niet. Zijn aanpak van aftakelende personages, in deze en andere romans, heeft iets tragiekomisch. In hun machteloosheid verraden ze juist hun menselijkheid en dat geeft er, ook in het geval van 'Kleine helden zijn wij', een positieve nasmaak aan.

Stijn van der Loo

Kleine helden zijn wij

Querido; 240 blz. € 18,99